

Інформаційна довідка
до проекту Закону України
«Про внесення змін до розділу XIX Кримінального кодексу України щодо
відповідальності за безповоротні втрати особового складу та/або знищення
військової техніки або іншого військового майна та розслідування
подібних фактів»
(реєстр. № 11382 від 26.06.2024 р.)*

Анотація. В Інформаційній довідці проаналізовано положення проекту Закону України «Про внесення змін до розділу XIX Кримінального кодексу України щодо відповідальності за безповоротні втрати особового складу та/або знищення військової техніки або іншого військового майна та розслідування подібних фактів» (реєстр. № 11382 від 26.06.2024 р.), розглянуто питання встановлення кримінальної відповідальності за значні безповоротні втрати особового складу, військової техніки та військового майна шляхом доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) статтями 426-2 та 426-3. За результатами аналізу визначено ризики законопроекту.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, безповоротні втрати, особовий склад, військовослужбовці, військова техніка, військове майно, особливий період.

Метою законопроекту є запровадження кримінальної відповідальності за необґрунтовані безповоротні втрати військовослужбовців, військової техніки та військового майна в умовах особливого періоду. Пропонується доповнити Кримінальний кодекс України в частині військових кримінальних правопорушень – відповідальністю за безповоротні втрати особового складу та/або знищення військової техніки або іншого військового майна в умовах особливого періоду. Також законопроект спрямований на зменшення кількості бойових втрат серед військовослужбовців, збереження військової техніки, має сприяти підвищенню ефективності планування бойових завдань та операцій.

З огляду на викладені в законопроекті пропозиції, вважаємо за доцільне зазначити такі ризики його положень.

Загалом позитивно сприймаючи представлені ініціативи державної політики, спрямованої на підвищення ролі та значення військової служби, визначення пріоритетності збереження життя та здоров'я військовослужбовців, військової техніки та військового майна в умовах особливого періоду, необхідно вказати на деякі проблемні аспекти, які потребують вирішення на фоні окреслених законодавцем питань.

По-перше, у чинному законодавстві України не визначено термін «необґрунтовані безповоротні втрати військовослужбовців». У тексті примітки до представленої статті 426-2 КК України вказується, що під безповоротними втратами особового складу військовослужбовців у цій статті розуміються втрати військовослужбовців, які загинули. Запропоноване визначення не відповідає розумінню цієї терміносистеми у військовій науці та не враховує положення розділу VI Інструкції з організації обліку особового складу в системі

Міністерства оборони України¹. Так, загальноприйнятим поняттям «безповоротні втрати військовослужбовців» означаються втрати у вигляді не тільки загиблих, а також тих, хто зник безвісти або потрапив у полон. Своєю чергою, безповоротні втрати військової техніки та військового майна становлять ті, які не можна відновити та повернути для подальшого використання для потреб Збройних Сил.

По-друге, не вказано, за якими критеріями необхідно проводити оцінку та за який період здійснювати підрахунок необґрунтованих безповоротних втрат особового складу військовослужбовців в умовах особливого періоду в розмірі саме 30 % від чисельності військовослужбовців відповідної бригади, дивізіону, батальйону, полку, що брали участь у виконанні бойового завдання. Така сумнівна статистика за показниками не прив'язана до будь-якої методології обчислення бойових втрат «живої сили» та не враховує ймовірність випадкового ворожого ракетного ураження особового складу того чи іншого військового підрозділу (формування) (на кшталт масової загибелі військовослужбовців 128-ої окремої гірсько-штурмової бригади 3 листопада 2023 року в Запорізькій області під час парадного вишукування для нагородження особового складу з нагоди Дня ракетних військ та артилерії).

По-третє, військові злочини, вчинені службовою особою, є різновидом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, тому аналізуючи їх, необхідно виходити з тих положень, які розкривають загальні об'єктивні та суб'єктивні ознаки службових кримінальних правопорушень, що відображені у відповідних статтях чинного Кодексу. У запропонованій частині 1 статті 426-2 КК України об'єктивна сторона кримінального правопорушення передбачає неналежне виконання або невиконання своїх службових обов'язків командиром (начальником) бригади, дивізіону, батальйону, полку. За таких умов диспозиція представленої статті (частина перша статті 426-2 КК України) тісно пов'язана зі складом злочину, який передбачений статтею 425 КК України (Недбале ставлення до військової служби). Суб'єктивна сторона цього кримінального правопорушення передбачає необережну форму вини у вигляді недбалості. Формулювання статті 425 КК України дозволяє поширити сферу її дії на широкий спектр ситуацій: від втрати або знищення військової техніки до неправильної оцінки командиром того чи іншого підрозділу бойової обстановки, що спричинило тяжкі наслідки, включаючи загибель підлеглих або їхнє потрапляння у полон ворога. За таких умов відбувається дублювання вже існуючого складу кримінального правопорушення, що є негативною кримінально-правовою практикою, оскільки створюватиме нормотворчу колізію. Тому необхідно здійснити предметне розмежування складу кримінального правопорушення за статтею 425 КК України та запропонованою частиною першою статті 426-2 КК України.

Своєю чергою, частина друга статті 426-2 КК України (умисне вчинення дій командиром (начальником) бригади, дивізіону, батальйону, полку, які призвели до необґрунтованих безповоротних втрат військовослужбовців)

---

¹ Про затвердження Інструкції з організації обліку особового складу в системі Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 15 вересня 2022 року № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1407-22#n7>

пов'язана з чинною статтею 426-1 КК України (Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень). Основним безпосереднім об'єктом перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (стаття 426-1 КК України) виступають суспільні відносини, які виникають у зв'язку з виконанням військовою службовою особою владних, організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, покладених на неї відповідним апаратом управління (командуванням, начальником, органами державної влади тощо). Перевищення військовою службовою особою влади означає, що вказана особа вчиняє умисні дії, які явно виходять за межі наданих їй прав, пов'язаних із відданням наказів, вказівок, розпоряджень, обов'язкових для виконання іншими особами (підлеглими). Відповідальність за перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень настає в разі порушення прав чи законних інтересів громадян або охоронюваних інтересів суспільства і держави, якщо особа усвідомлювала, що діє поза межами покладених на неї службових повноважень. Цілком логічно, що умисне вчинення дій командиром (начальником) бригади, дивізіону, батальйону, полку, які призвели до необґрунтованих безповоротних втрат військовослужбовців, має ознаки перевищення військовою службовою особою своїх повноважень, а тому відповідний запропонований склад злочину за частиною другою статті 426-2 КК України кваліфікується за частиною п'ятою статті 426-1 КК України.

По-четверте, пропонується стаття 426-3 КК України є слушною й заслуговує на увагу в контексті необхідності збереження військової техніки та військового майна командирами (начальниками) військових підрозділів (бригади, дивізіону, батальйону, полку), проте вона не містить посилань на суб'єктивну сторону цього кримінального правопорушення (умисел чи необережність).

Таким чином, у межах чинного кримінального закону вже існує відповідальність за необґрунтовані безповоротні втрати особового складу в умовах особливого періоду. За таких умов представлений законопроект потребує суттєвого доопрацювання в контексті предметної деталізації суб'єктивної сторони диспозиції запропонованої статті 426-3 КК України. Своєю чергою, представлена в законопроекті редакція статті 426-2 КК України дублює вже існуючі склади кримінальних правопорушень, скоєних військовими службовими особами у формі необережності або умислу (статті 425, 426-1 КК України).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.